

Carl Gustaf Hellman:

Gammelgården i Gunnarstorp

I Gunnarstorps by i Vessige socken finns en gammal 1700-talsgård bevarad. Byn är belägen vid det ganska höga Gunnarstorps berg, ej långt från Sjönevad. I gamla tider låg alla gårdarna i byn samlade nära foten av berget, där nu endast två av gårdarna ligger kvar. De övriga är utflyttade. Kvar finns "Gammelgården" samt Yngve Johanssons gård. Utmed berget låg förr även flera små hus och torplägenheter, av vilka man ännu kan finna rester. År 1849 förrättades laga skifte i byn. Då undantogs för byns gemensamma behov bl.a. "gatebackarna med wättne, lergravar, grusgrav,

Vid Gammelgården i Gunnarstorp finns bl. a. denna idylliska kvarn från 1700-talet.

kvarn- och fiskeplats, basteplan, fägata samt mosse". Dessa undantag tillskiftades vid lantmäteri år 1969 intilliggande hemman. Gammelgården fick då av den branta västsidan av Gunnarstorps berg 1.260 kvadratmeter.

I början av detta århundrade ägdes gården av Nils Isaksson. Till hemmanet hörde cirka 25 tld. åker och 90 tld. skog. Skogen frånsålades, under det att den till hemmanet hörande jorden år 1915 övergick till Klas Karlsson, gift med Isakssons dotter Amanda. De ägde och brukade gården till 1938, då hemmanet såldes till en granne, Karl Andersson. Samtidigt avstyckades Gammelgården, Gunnarstorp 1:23 om 2.600 m². Något år senare rev Klas Karlsson ner befintliga uthus, den öster om manhuset belägna stallbyggnaden jämte brygghus samt den i väster befintliga ladugården. Endast manhuset samt vedbod och snickarbod är kvar.

Vid auktion efter Klas Karlsson den 16/6 1953 inropades Gammelgården av dåvarande provinsialläkaren i Vessigebro Dagmar Nyström. Hon lät renovera byggnaderna och tillvaratog noga allt av det gamla, som gick att bevara.

Manbyggnaden, som lär vara från 1700-talets senare hälft, var ursprungligen uppförd i Okome socken men flyttades enligt uppgift till Gunnarstorp år 1823. Huset var troligen från början en högre ståndsbbyggnad, möjligen präst- eller länsmansgård. Härför talar bl.a. de ännu befintliga dörr- och fönsterprydnaderna av mindre vanligt slag utanpå byggnaden. Huset är uppfört i skiftesverk, dels av gran, dels av handbilad ek.

Västra delen av byggnaden utgöres av häbbare med två inbyggda sängar med ett skåp emellan samt en liten utdragbar bordskiva. Ovanför och under sängarna finns luckförsedda utrymmen. Under häbbaret och med nedgång från detta genom en golvlucka finns en källare, försedd med nischer. Fönstret mot väster i häbbaret är försett med fönsterluckor utvändigt. I övrigt finns ej fönsterluckor i byggnaden. Häbbaret har en egen ingång från trädgården samt trappa upp till vinden.

Storstugan är försedd med en gammal brun fyrkantig kakelugn med hylla. Tapeterna i stugan samt i ett mindre rum är nytryck av tapeter från 1800-talets mitt, gjorda på gamla stockar.

Köket har öppen fyr samt bakugn med litet skåp på ugnen. Vi har ibland bakat bröd på gammalt vis i den stora ugnen och riktiga spettekakor har vi bakat i den öppna fyren. Innanför köket finns ett rum med oklädda väggar av handbilad ek. Det var förr skafferier. I förstugan finns på väggarna målningar i gamla mönster.

En bild från spelmansstämman i Gunnarstorp den 1 juni 1969, då spelmän från nästan hela Götaland och därtill en talrik publik mött upp.

Golvet är av mycket breda granbräder. Ett mindre rum med rund kakelugn ligger till höger om förstugan.

På vinden finns ett litet sommarrum utan eldstad. Det hade gamla vackra tapeter, tyvärr mycket skadade. De har kopierats och uppsatts i rummet. På västra gaveln på vinden finns ett vackert blyinfattat fönster. Vinden har använts som sädesmagasin, och för förvaring av säden finns där flera bingar, ännu bevarade. Den ena är försedd med lock, som kunde låsas. Den var avsedd för vetet, som ansågs särskilt värdefullt.

Öster om manbyggnaden finns vedbod och snickarebod. Denna byggnad är en kvarstående del av stallbyggnaden.

År 1960 flyttades till västra delen av tomten en gammal ryggåsstuga, som ursprungligen låg på torpet Slätten under Egnareds prästgård i Källsjö. Den lär vara från 1700-talets första hälft. Byggnaden var illa medfaren och hade snart blivit helt förstörd. Därför revs den, och det som gick att använda uppfördes här. Den gamla stugan med den ursprungliga åsstocken, träklätt tak och inbyggd

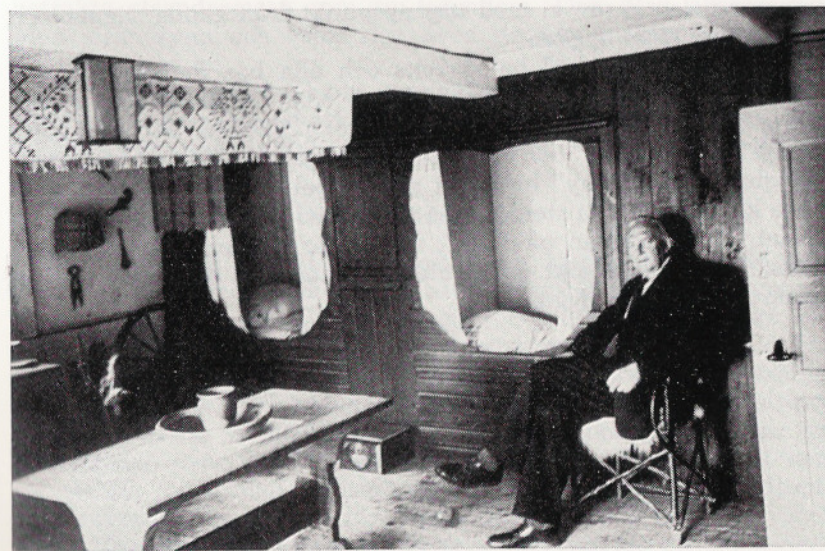
säng är bevarad. Den är inte målad, men vackert mörkbrun, brynt av rök i århundraden. Den öppna spisen med vacker kupa är uppförd exakt som den var, när stugan stod på Slätten.

I norra ändan av huset finns kvarn med vattenhjul — underfallshjul — i den förbiflytande bäcken, som kommer från den närbelägna Tussjön. Kvarnen är en malkvarn, som för att bli bevarad, flyttades hit från Fors kvarn i Alfshög, vilken nedlades 1949. Mellan stugan och kvarnen finns bastu med ugn och skorstensmur av gråsten.

Samtliga byggnader är försedda med halmtak samt rödmålade. En hel del gamla inventarier och bohag finns både i manbyggnaden och i ryggåsstugan. I kvarnen är inrymt en del gamla jordbruksredskap.

Gammelmgården har ett mycket lugnt och vackert läge mellan Gunnarstorpbergets branta västsluttning och bäcken från Tussjön. Bakom huset finns en lycka med fruktträd samt gamla kryddväxter. Framför huset finns bihage och en stor, mycket gammal buxbom.

Mycket av gammal växtlighet finns kvar. Vårens vitsippor avlöses av små spåda vilda påskliljor i stor myckenhet. Sedan kom-

Artikelförfattaren har slagit sig till ro i det gamla häbbaret i Gunnarstorp.

mer akleja och morgonstjärna, nyponros och lupin. Hägg och syrén omkransar lyckan, som prydes av blommande äppel- och plommonträd. De stora kastanjerna framför huset lyfter sina blomsterkandelabrar upp i jämnhöjd med bergets utsiktsklippa, varifrån man har en vacker kringsyn över den omgivande bygden. Ovanför svävar ofta ormvråken, som har sitt bo uppe i skogen.

Väster om manbyggnaden ligger en sten med sliprännor, där stenåldersfolket färdiggjort sina stenyxor och andra verktyg. Man använde sand och vatten från bäcken som slipmedel. Framkörsvägen till Gammelgården går över bäcken på en stenbro, som utgöres av en enda stor stenhäll. Enligt traditionen behövdes det fyra par oxar för att forsla den dit till sin plats.

Många är de, som haft glädje av den gamla gården och gästat den, sedan den 1953 stod i renoverat skick. Många spelmansstämmor har hållits där, bl.a. den stora spelmansstämman för hela Götaland år 1969. Föreningar och grupper av olika slag har kommit dit. TV-filmen om John Chronsough inspelades till stor del här. Vessige-Alfshögs hembygdsförening har haft friluftsgudstjänst, slåttertillage, hösttagille m.m. i Gammelgården. Husförhör i gammal stil med riktigt förhör har också hållits där. Under ett tiotal år firades midsommarafton på gården med majstång, spelmän och dans samt midsommarspel som uppfördes av amatörer från trakten. Midsommarspelen skrev vi med utgångspunkt från gamla sägner och berättelser från bygden.

Fem midsommarspel ha skrivits och alla har de uppförts två gånger. Det första var "Offerkällan", som handlade om sägner kring den gamla källan på Lunnaberget i Vessige. Ett spel hette "Slaget vid Axtorna" och ett annat "Vikingarna på Sjönevadsborg". "Hagbardt och Signy" hette ett annat spel. Det utgick från minnena kring de kända stenarna på Asige hed. Det sista midsommarspelet, "Rövarekulan på Fors", behandlar sägnerna kring denna plats. Alla har de sökt ge glimtar av händelser och minnen från gammal tid i vår bygd.